

K R O N I K A

životní jubileum Dobravy Moldanové

[...] a já jsem hrdá na svůj národ a na svůj jazyk... studium národní literatury nám pomáhá pochopit, kdo jsme, odkud a kam jdeme.
(„Xantypa”, s. 11)

Vědomí sounáležitosti s národním celkem, k němuž místem zrození, původem rodičů, osobním životem a celoživotní vědeckou a pedagogickou prací přísluší, je jednou z podstatných hodnot v životě profesorky PhDr. Dobravy Moldanové, CSc. Do díla literární historičky a kritičky, soustavné a neúnavné glosátorky dění v české literatuře od roku 1959 (časopis „Květen”, „Literární noviny”) až do současnosti, výkonné redaktorky se promítá dychtivost mladé ženy po poznání a tvůrčím vyjádření názoru, později vědecké pracovnice zakotvené v oboru, odborně fundované literární analytičky a typoložky. V neposlední řadě můžeme v díle jubilančky vysledovat jeho těsné propojení s vývojem české společnosti.

Dobrava Moldanová se narodila 12.5.1936 v rodině jazykovědky, bohemisty a germanisty Josefa Beneše, odborníka v onomastice (*O českých příjmeních*, 1962), ale i znalce a „milovníka” jazyka a stylu některých opomíjených obrozen-ských autorů 1. poloviny 19. století. Společně se svým otcem připravila D. Moldanová k vydání slovníkovou příručku *Naše příjmení* (1984), zasloužila se o vypracování definitivní podoby a vydání reprezentativní vědecké monografie založené na materiálu z otcovy badatelské pozůstalosti *Německá příjmení u Čechů* (1999).

Na Filosofické fakultě UK ukončila D. Moldanová v roce 1959 pětileté studium na oboru čeština, polština a literární věda; absolvovala diplomovou práci *Fráňa Šrámek: Tělo. Rozbor*; práci obhájila v roce 1969 jako práci rigorózní (PhDr.). Autorka tohoto článku se setkávala s jubilantkou na výběrových přednáškách ze světové a polské literatury profesorů J. B. Čapka a K. Krejčího (autora monografie *Dějiny polské literatury*, Praha 1953). Pro oba přednášející bylo příznačné, že obraz národní literatury (české, polské) a vývoj v ní objasňovali v kontextu evropského literárního dění, a tak učili studenty vnímat a poznávat literární dění v širších územních i kulturních souvislostech.

V letech 1959 nastoupila jako odborná asistentka do Ústavu pro českou literaturu ČSAV a zde pracovala až do roku 1991. V tomto dlouhém časovém údobí prošla D. Moldanová odborným vývojem, v němž se odráží i vnější společensko-politická situace a její vnitřní situace osobní, rodinná (nutnost věnovat se

rodině, především třem dětem). V těch „krásných šedesátých letech“ se věnovala především kritice, debutovala v časopise „Květen“, eseje, články, medailony, kritiky a recenze publikovala na stránkách „České literatury“, „Hosta do domu“, „Plamene“, od r. 1964 v časopise „Tvář“, od r. 1966 v „Sešitech pro mladou literaturu“ a v „Sešitech pro literaturu a diskusi“ (v těchto časopisech byla členkou redakční rady). Autoři, kterým věnovala kritickou pozornost, představovali a v současnosti představují osobité literární hodnoty a mají trvalé místo v dějinách české literatury: F. Šrámek, K. Čapek, J. Orten, I. Wernisch, J. Gruša, J. Kolář, M. Kundera, V. Havel, V. Páral, K. Sidon, J. Zábrana a další. Vladimír Novotný („Český jazyk a literatura“ 46, č. 95–96, s. 178) hodnotí D. Moldanovou jako „výrazný kritický talent“, literární bohemistku, která „si získala pověst (též svými studiemi ve „Čtenáři“ či „Orientaci“) nejbrilantnější kritičky své generace.“ V časovém odstupu se D. Moldanová vrací k zhodnocení básnických debutů generace „Tváře“ a „Sešitů“ ve „Zpravodaji katedry bohemistiky“ (Ústí nad Labem, 1996, č. 1, s. 32–44) a v časopise „Host“ (1996, č. 6, s. 30–39).

Souběžně s touto kritickou činností se vyhraňuje literárněhistorické badatelské úsilí D. Moldanové a směřuje k poznání a k „zmapování“ tvorby žen-autorek, a to zvláště v české literatuře na přelomu století. V centru její pozornosti je životní osud a dílo spisovatelky Boženy Benešové. V časopise „Česká literatura“, v němž po roce 1969, kdy bylo zastaveno vydávání „Sešitů“, působí jako výkonná redaktorka, publikuje řadu dílčích studií věnovaných raným i posledním povídkám této autorky i tvorbě dalších autorek tohoto údobí. Toto odborné tvůrčí úsilí literární historičky je završeno vydáním monografie *Božena Benešová* (1976); autorka předložila v roce 1975 tuto práci jako kandidátskou, mohla ji však obhájit až v roce 1984 a získat tak vědeckou hodnost kandidáta věd.

K „ženské“ problematice se vztahuje studie publikovaná v „České literatuře“ (1986) a nazvaná *Obraz ženského osudu a jeho proměny v tvorbě spisovatelek na přelomu století*, dále studie *Proměny ženského tématu v tvorbě spisovatelek na přelomu století*, publikované ve sborníku *Prameny české moderní kultury* (Národní galerie Praha, ÚTDU ČSAV a ÚČSL ČSAV Praha, 1988). V roce 1985 vychází kniha *Válja Stýblová, medailon české spisovatelky*; v 80tých letech věnuje D. Moldanová v odborných statích, doslovecích a předmluvách pozornost osobnostem žen jako M. Majerová, Helena Malířová, A. M. Tilschová, J. Glazarová, B. Němcová, R. Svobodová, J. Kolářová, H. Šmahelová, M. Kubátová. Z hlediska odborného neméně závažná, prospěšná a dosud plně nedoceněná je účast D. Moldanové v týmových pracích *Slovník českých spisovatelů* (1964), *Lexikon české literatury I* (1985), *Slovník českých spisovatelů 1970–1981* (1985), *Rozumět literatuře I. Interpretace základních děl české literatury* (1986), *Poetika české meziválečné literatury. Proměny žánru* (1987), *Slovník českých spisovatelů od roku 1945 I* (1995).

V roce 1991 nastoupila Dobrava Moldanová jako interní pracovnice katedry bohemistiky na Pedagogickou fakultu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

V tomto roce se habilitovala jako docentka pro obor dějiny české literatury prací *České spisovatelky na přelomu století*, roku 1993 byla jmenována profesorkou pro uvedený obor. Přestože plně vytížena činností pedagogickou, funkcí proděkananky PF UJEP pro vědu a zahraniční styky, vedoucí katedry bohemistiky od roku 1994 a posléze děkanky PF UJEP (od roku 1995 po dvě funkční období) vydává publikace *Studie o české próze na přelomu století* (1993), *Česká literatura v období modernismu (1890–1918) Část I. Léta devadesátá* (skripta, 1993); přepracovaná a rozšířená o poezii vyšla skripta v roce 1996 pod názvem *Česká literatura v období modernismu (1890–1918)*.

Význačná a pro odbornost katedry bohemistiky přínosná je organizační činnost profesorky Moldanové. Od roku 1994 katedra vždy v dvouletých cyklech pod jejím vedením pořádá vědecké lingvoliterární konference s mezinárodní účastí (pravidelná účast pracovníků i z polských univerzitních a akademických pracovišť) na témata: *Cesty a cestování v jazyce a literatuře*; *žena – jazyk – literatura*; *Jinakost, cizost v jazyce a literatuře*; *Konec a začátek v jazyce a literatuře*. V posledním časovém údobí rozšiřuje a prohlubuje Dobrava Moldanová odborné kontakty s Polskem. Svědčí o tom například její účast na konferencích *Didaktika literatury* (referát: *Výchovné cíle výuky literatury*), *H. Sienkiewicz, občan a spisovatel* (referát: *Sienkiewicz a Jirásek – pojetí vlastenectví v jejich dílech*), které uspořádaly v roce 2000 Univerzity v Lodži a v Opoli, a také *Český jazyk a literatura na sklonku XX. století* (referát: *Deníky. Deníky?*), kterou uspořádala v roce 2001 Statní vysoká škola ve Wałbrzychu.

Dílo profesorky Dobravy Moldanové je rozsáhlé a mnohostranné: od vědeckých prací až po rozhlasovou a televizní publicistiku; je též členkou Obce spisovatelů, Pen klubu, Společnosti Franze Kafky, Literárněvědné společnosti. živý zájem o její práce je patrný z řady citací a recenzí nejen v domácím prostředí, ale i v zahraničí.

Pokusili jsme se ve zkratce představit a připomenout osobnost literární historičky a univerzitní pedagožky Dobravy Moldanové. Dejme na závěr slovo Jubilantce: „Mám pocit, že svět, ve kterém žijeme, je přes svou zmatenost nesmírně zajímavý. A byla bych ráda, kdybych v něm ještě chvíli mohla aktivně působit.“ („Xantypa“, květen 2000, s. 91)

Alena Debická

Literatura

Farský M., 1996: *životní jubileum děkanky Pedagogické fakulty UJEP*, „Revue Purkyniana“, ročník I, č. 3–4, s. 10–11.

Novotný V., 1995–1996: *Čtyři spektra Dobravy Moldanové*, „Český jazyk a literatura“ 46, č. 7–8, s. 178–179.

Štědroňová E., 2000: *žena v množném čísle. Rozhovor*, „Xantypa“, květen, s. 90–91.

Jubileum profesora Přemysla Hausera

Významné životní jubileum zastihuje pana profesora PhDr. Přemysla Hausera, CSc., uprostřed usilovné práce pedagogické i vědecké. Nikomu z jeho přátel a spolupracovníků se nechce věřit, že na jaře 2001 se P. Hauser, jeden z nejvýznamnějších představitelů bohemistiky a slavistiky, dožívá v plné aktivitě osmdesáti let.

Narodil se 16. dubna 1921 v Oslavanech u Brna. Jeho počáteční zájem o mateřštinu, probuzený už při studiích na ivančickém Blahoslavově gymnáziu, přivedl profesora Hausera k tomu, že studiu českého jazyka a jeho didaktiky věnuje celý svůj život. Po gymnaziálních studiích přichází na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a nová atmosféra vysokoškolského prostředí a studium u tvůrčích osobností lingvistiky a literární vědy ho nenechává lhostejným. Studuje češtinu a filozofii. Po r. 1945 poznává na fakultě význačné osobnosti poválečné brněnské lingvistiky, k nimž tehdy patřili akademik F. Trávníček, prof. J. Kurz aj. Výrazně ovlivnil P. Hausera také literární historik A. Grund.

Po absolvování fakulty učil prof. Hauser nejdříve na základní a střední škole (1948–1953), poté nastoupil dráhu vysokoškolského učitele. V letech 1953–1957 působil na Vysoké škole pedagogické v Praze, později na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. V krátké době po získání hodnosti kandidáta filologických věd (v r. 1964) se v r. 1967 habilitoval a stává se docentem.

Od r. 1975 je členem katedry českého jazyka PdF MU, na niž přišel bezprostředně po tříletém lektorském působení v Lublani. Na brněnském pracovišti se brzy stává oporou spolupracovníků – jazykovědců a didaktiků, jímž ochotně předává své bohaté zkušenosti. Stál rovněž v čele katedry, a to jak v Praze, tak v Brně (1996–1998). V r. 1991 byl jmenován profesorem. Jako vysokoškolský učitel vychoval prof. Hauser už téměř tři generace češtinářů a mezi některé jeho žáky patří i mnozí současní bohemisté (např. prof. R. Brabcová aj.).

Je obtížné vymezit základní oblast vědecké práce prof. Hausera, neboť jeho bohatá badatelská a tvůrčí publikační činnost se dotýká celého českého jazyka i širších otázek slavistických. Zájem prof. Hausera se soustřeďuje zvláště na lexikologii, tvoření slov a syntax, ale také si všímá jazyka národního obrození, zachycuje hornický slang rodných Oslavan a okolí a nepřetržitě se věnuje didaktice českého jazyka. Obsáhlá publikační činnost Hauserova zahrnuje učební texty a učebnice, syntetické práce knižní – monografické, nesčetné množství vědeckých statí a studií ve sbornících pedagogických a filozofických fakult, články v českých celostátních odborných časopisech (např. v „Naší řeči“, „Český jazyk a literatura“ aj.) i publikace zahraniční (vydané např. v Lublani).

Nesmírná šíře vědecké činnosti jubilanta nám nedovoluje zmínit se o všech aktivitách pana prof. Hausera. Zajímá ho jak současný český jazyk, tak čeština z hlediska vývoje. Ještě dnes jsou pozoruhodné Hauserovy starší původní vědec-

ké práce zachycující jazyk národního obrození, např. monografie s názvem *Dobrovského práce o tvoření slov a domácí mluvnické tradice* (1959), dále *Puchmajerův Rýmovník* (1972) a obsáhlá monografie *Tvoření podstatných jmen v době národního obrození* (1978).

Učitelská obec spojuje jméno prof. Hausera především s učebnicemi. Jako spoluautor se od poloviny 50. let podílel na desítkách učebnic a metodických příruček pro základní a střední školy, z nichž mnohé řady vyšly v několikerém vydání. Mezi vyhledávané učebnice patřily např. *Skladba na základní devítileté škole* (1973, 1978) a syntetická učebnice *Český jazyk v 6.–9. ročníku ZŠ*, známá spíše pod podtitulem *Co mám umět z českého jazyka* (1996), dále připomeňme mj. také *Cvičebnici českého jazyka pro 9. ročník* (1991). Ve výčtu zásluh našeho jubilanta nelze opomenout ani současné školské učebnice a příručky. Společně s kolektivem katedry českého jazyka PdF MU vydává cyklus pracovních sešitů pro ZŠ s názvem *Čeština hravě* (1998, 1999, 2001) a jako vedoucí autorského týmu připravil a vydal pro potřeby školy *Slovník jazykovědné terminologie* (2001).

Z činnosti nedávne uvedme také pravidelné publikování a redakční práci ve sbornících katedry českého jazyka PdF MU. Tam vyšly mj. články *Antonyma s předponou bez-* (1989), *Adjektiva s předponou bez-* (1991), *Slovotvorná správnost a spisovnost z hlediska školy* (1996), *Vlastenecká výchova v mateřském jazyce* (1999) aj. Nelze opomenout také publikace ve sbornících jiných fakult. Z posledních sborníkových statí připomeňme např. *Texty v učebnicích, jejich historie, povaha a funkce* (PdF UK, 1996), *Podoba, historie a užívání slov zšíří, zvýší aj.* (FF MU, 1998). Všechny Hauserovy odborné práce se vyznačují pečlivou analýzou jazykového materiálu a dokonalou schopností vědecké analýzy, které je pan profesor schopen právě svou hlubokou lingvistickou erudicí při spojování synchronního pohledu s pohledem diachronním.

Nezanedbatelná část Hauserovy tvorby se vztahuje k hornickému prostředí rodných Oslavan a okolí, které podnítilo jeho zájem o podstatu, historii a fungování hornického slangu. O slangu přednášel opakovaně v Plzni, kde se pravidelně aktivně účastnil konferencí o slangu a argotu a své poznatky publikoval v plzeňských a jiných sbornících. Připomeňme např. články s názvy *Vlastní jména v názvech důlních děl* (PdF MU, 1989), *Vznik, zdroje a vývoj hornického slangu na Oslavsku* (PdF ZČU, 1995) aj.

Badatelská činnost prof. Hausera je rovněž spjata s jeho lektorským působením na univerzitě v Lublani (1971–1974), kde přednášel češtinu, a to v konfrontaci se slovinštinou nebo jinými slovanskými jazyky. Ve Slovinsku také publikoval a jako spoluautor se podílel na vydání učebnice *Čeština* (1980, 1997). Dlužno dodat, že prof. Hauser už po mnoho let zprostředkovává a rozvíjí jazykové kontakty česko-slovinské, navázané právě při lektorském působení a utvrzované v pozdějších letech při návštěvách Slovinska.

Prof. P. Hauser je také autorem vysokoškolských učebnic a skript. Připomeňme oblíbenou učebnici *Nauka o slovní zásobě* (1980) a záslužné spoluautorství na

1. dílu akademické *Mluvnice češtiny* (1986), pro niž P. Hauser napsal výklad o derivaci substantiv. Pravidelně také vycházejí Hauserova skripta ke všem jazykovědným disciplínám, jimž vyučuje. Mezi mnoha skripty uveďme některé tituly vydané v posledních letech: prof. P. Hauser napsal *Cvičení ze současného českého jazyka. Skladba* (1997), byl vedoucím autorského týmu třídílného učebního textu *Didaktika českého jazyka a slohu* (1.–3. sv., 1994), vydal *Jazykové rozbor*y (2001) aj.

Neméně významná byla a nadále trvá jubilatova činnost přednášková a popularizační, tvorba učebních pomůcek a činnost pedagogická. Jméno prof. Hausera ještě dnes zaznívá téměř na všech lingvistických konferencích, jichž se aktivně účastní. V současné době pan profesor působí na katedře českého jazyka PdF MU v Brně, přednáší syntax a vede výběrové jazykové semináře. Při vyučování češtině preferuje spisovnost a dodržování jazykových norem, ale zároveň vedle preference normativnosti vede k funkčnosti, k respektování slohových norem a ke kultuře řeči. Podílel se také na vědeckém růstu mladých bohemistů a didaktiků. Ostatně otázky přípravy budoucích (i současných) učitelů českého jazyka mu nikdy nebyly lhostejné.

Všichni, kteří znají pana profesora, oceňují jeho vlastnosti vědce, učitele i člověka. Je znám jeho pedagogický takt, vysoká odborná náročnost a nesmírné zaujetí pro učitelství, které jsou příkladem nejen pro spolupracovníky, ale i pro studenty, kteří jako budoucí učitelé vidí v prof. Hauserovi svůj vědecký a pedagogický vzor. Je to učitel příkladně pracovitý, svědomitý, schopný vždy výstižně formulovat své myšlenky a jednat přímo. Uznání práce P. Hausera dokládá skutečnost, že za vědeckopedagogickou činnost mu byla udělena stříbrná medaile Masarykovy univerzity a pamětní medaile Univerzity Karlovy k jejímu 650. výročí. Na jaře 2001 obdržel profesor Hauser od ministra školství, mládeže a tělovýchovy za vědeckopedagogickou činnost medaili 2. stupně. Kromě toho je také P. Hauser jako aktivní člen organizace Junák nositelem nejvyšších skautských vyznamenání.

Dnešní připomenutí výročí narození pana profesora je jen krátkým zastavením, neboť náš jubilat má ještě další badatelské a pedagogické plány před sebou. Do dalších let přejeme profesoru Hauserovi ještě mnoho nových životních úspěchů, neutuchající tvůrčí elán, stálou pohodu a především pevné zdraví.

Eva Minářová

Bohemistika na Humboldtově univerzitě

10. února r. 1809 byl Wilhelm von Humboldt povolán na pruské ministerstvo vnitra, kde se ujal řízení sekce Kultura a vyučování (Kultur und Unterricht). V rámci této činnosti se mu podařilo ve velmi krátké době vytvořit rozhodující

podmínky jak pro organizaci, tak pro obsahovou náplň nové moderní univerzity. Dne 2. října r. 1810 byla tedy díky jeho přičinění založena nová *alma mater*. V tento den dostali rektor i děkanové čtyř zřízených fakult povolávací dekrety. V jejich čele stály významné osobnosti: byl to Friedrich Daniel Schleiermacher – děkan teologické fakulty, Friedrich August Biener – děkan právnické fakulty, Johann Gottlieb Fichte – děkan filozofické fakulty a Christoph Friedrich Hufeland – děkan lékařské fakulty. Zajímavý je i ve srovnání s dneškem počet studentů v prvních semestrech: bylo jich celkem 256. Berlínská univerzita postupem času získávala na významu a takto přitahovala spoustu dalších vědeckých pracovníků, kteří zde našli své pole působnosti: byly to osobnosti jako bratři Grimmové, Otto Hahn, Albert Einstein, Max Planc atd. Ve výčtu významných vědeckých pracovníků je třeba se zmínit i o klasickém filologovi Augustu Boeckovi, který na Berlínské univerzitě vyučoval přes padesát let. Jeho jméno dnes nese nově postavená a k Humboldtově univerzitě patřící budova, kam se mj. v lednu r. 1998 přestěhoval i Ústav slavistiky.

Zřízení slavistiky jako samostatné disciplíny spočívá na nařízení krále Friedricha Wilhelma IV. z r. 1841, které vlastně bylo reakcí na rostoucí potřebu zabývat se slovanskými jazyky. Prvním reprezentantem této nově zřízené slavistiky se stává polský vědec Wojciech Cybulski, který se v letech 1841–1860 věnoval tématům z oblasti slavistiky, přičemž zvláštního významu nabývaly jeho přednášky o Adamu Mickiewiczovi. Od r. 1874 dostává berlínská slavistika nové impulsy, které vycházejí z osobnosti chorvatského vědce Vatroslava Jagice. I když zde působil pouze do r. 1880, učinil celou řadu významných historických kroků pro rozvoj této vědní disciplíny na Berlínské univerzitě. Nejen z historického, ale i z dnešního hlediska, je obdivuhodná široká tematika jeho seminářů i přednášek, která sahala od staroslověnského jazyka přes historický vývoj ruštiny až po ruskou a jihoslovanskou literaturu a slovanský folklór. Ve výčtu Jagičovy činnosti nesmí chybět zmínka o srovnávací jihoslovanské gramatice a indogermanistice. Neméně významná byla i jeho činnost vědecká, editorská a organizační.

Na Jagice navazuje r. 1881 polský slavista Aleksander Brückner, který na Berlínské univerzitě působil až do roku 1921 a za jehož vedení se slavistika vzdala dosud jednoznačné jazykové orientace a získala komplexní charakter. Brückner se věnoval téměř všem dílčím slavistickým disciplínám: byla to nejprve srovnávací gramatika slovanských jazyků, dále pak problematika jednotlivých slovanských jazyků, zvláště pak staroslověštiny, polštiny a ruštiny. Později se rovněž věnoval polské a ruské literatuře. Až do r. 1908 prováděl výuku sám, později ho podpořil jeden lektor ze Semináře pro orientální jazyky (Seminar für orientalische Sprachen), který byl založen v r. 1887. Po Brücknerově emigraci nastupuje r. 1925 na takto uvolněné místo Max Vasmer. Během svého působení dosáhl založení Slovanského semináře vybaveného jedním asistentským místem a knihovnou. M. Vasmer působil na univerzitě až do jejího uzavření v r. 1945.

Z dosud uvedeného přehledu vyplývá, že čeština nebo bohemistika jako samostatný jazyk či obor dosud nehrála velkou roli. Jistou výjimku tvoří fakt, že v rámci Semináře pro orientální jazyky, jehož úkolem bylo připravovat studující nejen po stránce jazykové, ale i po stránce cizích kultur, se od r. 1921 objevuje i čeština. Absolventi tohoto semináře, pozdější Zahraniční vysoké školy (Auslands-Hochschule), měli najít uplatnění jakožto tlumočníci ministerstva zahraničních věcí nebo jako vyšší úředníci. Ze seznamu přednášek ze zimního semestru 1936/37 pod názvem Československo vyplývá, že byly nabízeny následující semináře: Československá občanská nauka, dva kurzy pro začátečníky a jeden pro mírně pokročilé, dále pak československé dějiny, zeměpis a překladová cvičení, vše v režii Dr. Rottera.

Po znovuootevření Berlínské univerzity 20.1.1946 zahájil v letním semestru svou činnost i slavistický seminář. Až do r. 1950 převládá z pochopitelných důvodů ruština. V zimním semestru 1946/47 bylo celkově imatrikulováno 40 studentů – ve srovnání s dneškem to je mizivý počet. Jen bohemistika sama dnes čítá kolem 80 posluchačů. Velmi důležitou roli v tomto období sehrál W. Steinitz, na jehož podnět se orientace ve výuce soustřeďovala převážně na jevy současného jazyka, kultury a společnosti. K tomu přistupuje i nutnost zabývat se metodickými aspekty, neboť bylo třeba psát učebnice, skripta a slovníky. V popředí tehdejšího zájmu stály hlavně ruský a polský jazyk. Od r. 1950, kdy na slavistický institut přichází prof. Edmund Schneewieß, k jehož zaměření patřily jiho- a západoslovanské jazyky, se dostává ke slovu i bohemistika. Prof. Schneewieß již až do r. 1951 vyučoval sám, v tomto roce ho pak posílili další pracovníci. Dalo by se shrnout, že v 50. letech byly položeny základy všem slovanským jazykům (s výjimkou slovenštiny), které se na Humboldtově univerzitě vyučují dodnes.

V literární vědě se těžisko zájmů soustřeďovalo na prozkoumání německo-slovanských literárních vztahů. V souvislosti s bohemistikou je třeba vyzvednout Bielfeldtovou habilitační práci, která vyšla pod názvem *Die Quellen der alttschechischen Alexandreis* (Berlin 1951). Na počátku 50. let se také začíná rozvíjet spolupráce slavistického institutu s jednotlivými kulturními centry bývalých socialistických zemí, tedy včetně Československa. Z hlediska bohemistiky a později slovakistiky je nutno poznamenat, že tato kooprace byla i přes různé problémy velmi plodná a jakou zdražilou, zvláště pak s Českým centrem v poslední době i se Slovenským institutem, je jí třeba označit i dnes.

Pro rozvoj slavistiky na Humboldtově univerzitě měla velký význam vědecká konference, která se konala ve dnech 11–13.11.1954 a které se zúčastnili přední slavisté z deseti zemí, mezi nimi tak významní vědci jako V. V. Vinogradov, T. Lehr-Spławiński a v neposlední řadě i Bohuslav Havránek. Předmětem úvah byly otázky jazykovědné, literárněvědné, historické i národopisné.

Pedagogická činnost pracovníků bohemistiky byla silně podporována i ze strany české a později slovenské, a to vysíláním zahraničních lektorů, jejichž

hlavním úkolem bylo zprostředkovávání praktického jazyka, především jeho komunikativní složky. Počátkem 90. let byla tato činnost ukončena.

Až do počátku 60. let patřilo ke studijnímu profilu buď jen čistě filologické studium ukončené diplomem (titul Dipl. phil.), v rámci kterého figurovala ruština, určitou dobu také čeština a polština jako hlavní obory nebo studium učitelství – zde však byla zpočátku možná jen ruština. V r. 1962 se k tomuto profilu řadí další obor – studium tlumočnictví a překladatelství, nejprve s jazykovými kombinacemi ruština a polština, od r. 1964 se tato paleta rozšiřuje také o češtinu a bulharštinu, později též o srbochorvatštinu. V 70. letech lze pak češtinu a polštinu studovat také v rámci učitelského studia, rovněž v kombinaci s ruštinou. Hlavním motivem tohoto rozšíření byla potřeba získat nové a kvalifikované učitele, neboť čeština se v bývalé NDR vyučovala jako tzv. třetí jazyk na deseti gymnáziích. Nezbytnou součástí studia obou směrů, hlavně pak tlumočnicko-překladatelského, byla roční stáž v dnešním Ústavu bohemistických studií a kateder českého jazyka a české literatury Filozofické fakulty Karlovy univerzity v Praze, která se konala po ukončení 2. ročníku a kterou absolvovali téměř všichni studenti. Je nutno poznamenat, že studijní plány tehdy na sebe přesně navazovaly, často obsahovaly individuální pokyny a doporučení. Koordinace takovýchto studijních programů byla jedním z úkolů tzv. Bilaterální komise, jejímiž členy byli pracovníci Humboldtovy univerzity a tehdejší univerzity Karla Marxe v Lipsku za stranu NDR dále pak zástupci univerzit z tehdejší ČSSR. Druhým úkolem této komise bylo iniciování a realizování vědeckých projektů, jakož i pořádání vědeckých konferencí, které i přes převážně literární zaměření skýtaly prostor i pro jazykovědce. Od r. 1975 se jich konalo na HUB osm, poslední z nich byla ve dnech 7–8.11.1989 a byla věnována Karlu Čapkoví (*Karel Čapek, seine Zeit und wir*). V r. 1989 také ukončila Bilaterální komise svou činnost.

Na počátku 90. let se mění profil studijních oborů – ruší se učitelské studium a místo něj se zavádí magisterský obor, který lze v rámci bohemistiky studovat jako hlavní i jako vedlejší. Kombinovatelnost s jinými obory je různorodá, velmi oblíbené jsou kombinace s historií, politickými vědami, dějinami umění, kulturními vědami atd. Původně jednotné tlumočnicko-překladatelské studium, jež končilo titulem Diplomsprachmittler, se rozdělilo tak, že se student hned od počátku musel rozhodnout pro ten či onen směr, což v sobě skrývalo řadu nevýhod, zvláště pro tzv. malé jazyky jako je čeština, bulharština, srbsština a chorvatština. Tyto nevýhody jsou víceméně praktického rázu, neboť absolventi jen zřídka najdou pracovní příležitost, kde mohou provádět jen jednu z obou činností. Po dlouhých přípravách se podařilo zavést nový studijní obor, který se nazývá Interkulturelle Fachkommunikation, kde se opět spojuje tlumočení i překlady. Od zimního semestru 2001/2002 si ho budou moci zvolit i zájemci o bohemistiku v kombinaci s dalšími jazyky.

Oba druhy studia probíhají ve dvou cyklech. V rámci tzv. základního studia, kde se klade velký důraz na systematiku a přesnou návaznost jednotlivých

disciplín, se studenti věnují důkladné jazykové přípravě, neboť ve většině případů nebývají při imatrikulaci jazykově vybaveni. Obsah studia tvoří v prvním semestru dvouhodinová přednáška Úvod do českého jazyka. Zde jsou prezentovány vybrané jevy jednotlivých jazykových rovin s důrazem na fonetiku a fonologii. Na takto získávané znalosti navazují fonetická cvičení, kde se jednotlivé jevy, zvláště s důrazem na rozdíly mezi češtinou a němčinou, intenzivně procvičují. Paralelně probíhá výuka gramatiky, především morfologie a výuka komunikace, vše po dvou hodinách. Kromě těchto hodin zaměřených na praktické zvládnutí jazyka musí studenti také absolvovat přednášky z morfologie, lexikologie a syntaxe, vše po dvou hodinách. První cyklus studia končí dvouhodinovou písemnou i ústní komplexní zkouškou jak z teoretických, tak i z praktických disciplín. U studentů překladatelství a tlumočnicků k těmto disciplínám přibývají další obory jako je Úvod k překladu, Úvod k tlumočení, Úvod k teorii překladu atd., z nichž se rovněž skládají zkoušky. Z našeho hlediska se jako nevýhodný jeví fakt, že dílčí zkoušky v podstatě neexistují a že první zkoušky mají komplexní charakter a absolvují se až po minimálně čtyřech semestrech. V 2. cyklu studia, v tzv. hlavním studiu, si studenti magisterského oboru vybírají semináře podle aktuální nabídky, která se týká jazykové praxe a teorie; v letošním letním semestru je to např. komunikativní diferenciací češtiny nebo speciální otázky české syntaxe.

Studenti překladatelství a tlumočnicků se věnují oboustranným překladům zaměřeným všeobecně, ale i speciálně, tedy textum např. z oblasti ekonomie nebo práva. V oblasti tlumočení jsou to pak disciplíny jako bilaterální, konsekutivní či simultánní tlumočení.

Vedle jazyka se samozřejmě také přednáší literatura a dějiny, z nichž se opět skládají dílčí i závěrečné zkoušky. Současný trend je takový, že více než literární historie a přehledné přednášky se pěstují až semestr trvající analýzy jednotlivých literárních děl.

Koncepce studia bohemistiky víceméně počítá s tím, že student absolvuje semestr či dva na vybrané univerzitě v České republice. Humboldtova univerzita má již tradiční smlouvu s Karlovou univerzitou v Praze a bohemistika konkrétně s Ústavem bohemistických studií Filozofické fakulty UK, který se specializuje na výuku češtiny jako cizího jazyka. K této smlouvě se připojil také výměnný program Sokrates, kde existují smlouvy s Ústavem translatologie FF UK Praha, primárně určený pro studenty překladatelství a tlumočnicků a také s Pedagogickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně, z naší strany zaměřený především na studenty pokročilejší, připravující se k závěrečným zkouškám či magisterské práci.

Za správné a efektivní považujeme, když si student nejprve osvojí základní jazykové znalosti na naší univerzitě, a teprve potom se rozhodne pro studium v České republice.

Je třeba ještě dodat, že studenti se učí podle učebnic koncipovaných podle jejich potřeb, které vznikly buď na HUB nebo ve spolupráci s Filozofickou fakultou Karlovy univerzity.

V r. 1991 se pracovníci bohemistiky rozhodli, že se pokusí zorganizovat akci na způsob tzv. letní školy. Nazvali ji Berliner Bohemicum/Slovacicum. Vznikl tak jazykový kurs spojený s přednáškami o českém a slovenském jazyce, české a slovenské literatuře a historii, doplněný širokým kulturním zázemím; koná se vždy začátkem září; prvních 14 dnů se absolvue v Berlíně a třetí týden následuje exkurze do Prahy. Na organizaci tohoto kurzu se podílí diplomatická zastoupení České a Slovenské republiky, České centrum a Slovenský institut jakož i Ústav bohemistických studií UK Praha. Hned první setkání vyvolalo mimořádný ohlas (zúčastnilo se ho 80 zájemců nejen z řad studentů a nejen z Berlína) i velký zájem, takže se postupně stalo pevnou institucí. V posledních letech se projevuje snaha o tematizaci celé akce, takže vznikají komplexy pod názvem *Magická osmička v českých dějinách* nebo *10 let po sametové revoluci – bilance a výhledy*. V rámci Bohemica/Slovacica proběhly např. diskuse se spisovateli jako jsou Eva Kantůrková, Eda Krizeová, Pavel Kohout, Michael Viewegher, Ota Filip či básník Pavel Borkovec coby zástupce mladé generace, s historiky Ferdinandem Seibtem, Janem Křenem, Milanem Otáhallem, překladateli K.-H. Jähnem nebo F.-P. Künzelem, hovořilo se také o otázkách česko-německých vztahů či problémech emigrace (Prof. Jan Rubeš). V odpoledních workshopech jsou zájemcům prezentovány např. otázky současné české kultury, srovnávacího pohledu na češtinu a slovenštinu, role českého jazyka ve filmu, ukázky vývojových tendencí české hudby atd. Vybrané příspěvky ze 7. až 9. Bohemica/Slovacica vyšly ve dvou sbornících. V letošním roce se tato akce bude konat po jedenácté a bude mít název: *Im Labyrinth der tschechischen und slowakischen Fachsprache. Ein Wegweiser durch Wirtschaft und Recht*. Za účelem podpory celé této akce byl založen spolek s názvem Berliner Bohemicum/Slovacicum. Förderverein für bohemistische und slowakistische Studien, e. V.

Hana Adam